

eupees platform
internationaliseren in onderwijs

***Tweetalig Onderwijs
Rapport***

Collegialehervisatie

Senior tto-certificaat

School	ORS Lek en Linge
Rector/directeur	drs. J.B. van Rijn
Adres	Multatulilaan 6
Postcode en Plaats	4103 NM Culemborg
Brinnummer	19EW
Startjaar tto	2002
Tto-coördinator	drs. H.J. Wammes
Aantal tto-leerlingen per september 2014	381
Datum visitatie	24 november 2014
Visitatoren	Dr. R. G. Klaassen
	Dhr. W. Deerenberg
	Drs. O. van Wilgenburg

Collegiale hervisitatie

EINDOORDEEL : +

De visitatiecommissie concludeert op basis van haar bevindingen, zoals hieronder toegelicht, dat de school nog steeds voldoet aan de *Standaard tto havo/vwo*. Een volgende visitatie zal - in overleg met de school - plaatsvinden in het schooljaar 2019 - 2020. Hierover zal door het Europees Platform tijdig contact worden opgenomen.

Herbezoek in schooljaar 2019 – 2020

Overzicht per kenmerk

- **Kenmerk 1**

De leerlingen behalen de resultaten die op grond van hun mogelijkheden en op grond van het feit dat zij een tto-programma volgen, kunnen worden verwacht.

Oordeel kenmerk 1: 3 = meer sterk dan zwak

- **Kenmerk 2**

De tto-afdeling biedt leerlingen voldoende tijd om zich het leerstofaanbod eigen te maken.

Oordeel kenmerk 2: 3 = meer sterk dan zwak

- **Kenmerk 3**

De kwaliteit van het taalaanbod en leerstofaanbod is voldoende voor de specifieke doelstellingen van tto.

Oordeel kenmerk 3: 4 = overwegend sterk

- **Kenmerk 4**

In het curriculum van de tto-afdeling komt de Europese en Internationale oriëntatie tot uiting.

Oordeel kenmerk 4: 4 = overwegend sterk

- **Kenmerk 5a (vakdocenten)**

Het pedagogisch-didactisch handelen van de vakdocenten die in het Engels lesgeven bevordert de verwerving van het Engels door de leerlingen en vormt de basis van een ondersteunend werkklimaat.

Oordeel kenmerk 5a (vakdocenten): 4 = overwegend sterk

- **Kenmerk 5b (docenten Engels)**

Het pedagogisch-didactisch handelen van de docenten Engels bevordert de verwerving van het Engels door de leerlingen en vormt de basis van een ondersteunend werkklimaat.

Oordeel kenmerk 5b (docenten Engels): 4 = overwegend sterk

Het overall-oordeel wordt gebaseerd op de het eind-oordeel van kwaliteitskenmerken 1 tot en met 5 (Onderdeel A). De indicatoren van kenmerken 6 tot en met 8 (Onderdeel B) worden wel gescoord, maar krijgen geen eind-oordeel en worden niet meegenomen in het overall-oordeel.

Kwaliteitskenmerk 1

De leerlingen behalen de resultaten die op grond van hun mogelijkheden en op grond van het feit dat zij een tto-programma volgen, kunnen worden verwacht.

Bron	Indicator			
Vragenlijst (M)	1.1	De overgang van jaar 1 naar jaar 2 vertoont een uitval die niet in negatieve zin afwijkt van het landelijk gemiddelde voor havo/vwo-leerlingen.	+	
Vragenlijst (M)	1.2 <i>Norm</i>	Leerlingen doorlopen de school zonder veel vertraging.	+	
Vragenlijst (M)	1.3 <i>Norm</i>	De leerlingen bereiken aan het einde van klas 3 een niveau van taalvaardigheid Engels dat aantoonbaar overeenkomt met het niveau B2 (vwo) / B1 (havo) van het ERK (Europees Referentiekader) op alle deelvaardigheden.	+	
Vragenlijst (E) Senior tto-certificaat	1.4 a <i>Norm</i>	De school biedt in klas 6-vwo/5-havo het IB Language and Literature/English B aan en leerlingen zijn verplicht hieraan mee te doen.	+	
	b <i>Norm</i>	Van de leerlingen in klas 6-vwo/5-havo haalt 80% het Language and Literature/English B Certificaat van het International Baccalaureate, met een cijfer van minimaal 4.	+	
Vragenlijst (E) Senior tto-certificaat	1.5 <i>Norm</i>	De leerlingen behalen op het centraal schriftelijk eindexamen Engels resultaten die positief afwijken van het landelijk gemiddelde.	+	
Vragenlijst (V) Senior tto-certificaat	1.6 <i>Norm</i>	De leerlingen behalen op het centraal schriftelijk eindexamen Nederlands resultaten die niet negatief afwijken van het landelijk gemiddelde.	+	
Vragenlijst (V) Senior tto-certificaat	1.7 <i>Norm</i>	De leerlingen behalen op het centraal schriftelijk eindexamen in alle overige vakken (zowel de vakken waarin Engels de voertaal is als de vakken die in het Nederlands worden gegeven) resultaten die niet negatief afwijken van het landelijk gemiddelde.	+	

V E O L M	1.8 a	<u>EIO-competenties</u> Aan het eind van de derde klas hebben alle tto-leerlingen competenties verworven op het gebied van Europese en Internationale Oriëntatie, zoals beschreven in het <i>Common Framework for Europe Competence</i> . Binnen de Domeinen EIO-1, EIO-2 en EIO-3 bereiken de leerlingen aantoonbaar niveau 3.	+	
	b <i>Norm</i>	<u>EIO-samenwerkingsproject</u> Aan het eind van de derde klas hebben alle tto-leerlingen ten minste eenmaal ervaring opgedaan met een internationaal samenwerkingsproject , waarin de competenties zoals beschreven in het CFEC, domein 3.3 aan bod komen.	+	
	c	<u>EIO-activiteiten</u> Aan het eind van de derde klas heeft de leerling ervaring opgedaan met concrete activiteiten die gericht zijn op Europese en Internationale Oriëntatie.	+	
V E O L M Senior tto- certificaat	1.9 <i>Norm</i>	Aan het einde van de Tweede Fase behalen leerlingen overwegend niveau 5 (vwo) of niveau 4 (havo) binnen de CFEC-domeinen EIO 1 t/m 3. De leerlingen hebben aan het eind van de Tweede Fase ten minste 80 (vwo)/60 (havo) studielasturen (vwo) besteed aan het onderdeel EIO, in combinatie met een internationaal samenwerkingsproject, bij voorkeur in de vorm van een leerlingenuitwisseling.	+	
		OORDEEL: 3 = meer sterk dan zwak		

Norm: 1.2,1.3,1.4, 1.5,1.6,1.7, 1.8b, 1.9		Toelichting 1.2 De commissie constateert een eenmalige grote uitval tussen jaar 4 en jaar 5. Het is raadzaam om de vinger aan de pols te houden op het gebied van uitval. 1.3 Niveau B2 wordt aangetoond, maar vanwege het vroege tijdstip (november) van toetsing wordt de 80%-grens maar net gehaald. Het is wellicht beter om op een later tijdstip te toetsen (bijvoorbeeld in februari van jaar 3), of naar een aanvullende afsluiting te kijken, waarmee B2 voor alle leerlingen ruim wordt aangetoond aan het einde van het leerjaar 3. 1.8a Er is een koppeling met het CFEC, maar die is op dit moment mager. Aantoonbaarheid is een aandachtspunt. 1.8b Met de uitwisselingen met Denemarken voldoet de afdeling aan indicator 1.8b. De leerlingen geven aan dat het niveau van het Engels van de Deense leerlingen lager was dan gehoopt.		
--	--	---	--	--

Kwaliteitskenmerk 2				
De tto-afdeling biedt leerlingen voldoende gelegenheid om zich het leerstofaanbod eigen te maken.				
Bron	Indicator			
Vragenlijst (M)	2.1 <i>Norm</i>	De tto-afdeling heeft voldoende onderwijstijd gepland waarin Engels de voertaal is.	+	
Vragenlijst (M)	2.2 <i>Norm</i>	De tto-afdeling heeft voldoende onderwijstijd gepland waarin EIO aan bod komt. De afdeling kan, tenminste binnen de vakken aardrijkskunde, economie, geschiedenis en CKV, een overzicht geven van het aantal uren dat ruwweg is besteed aan de behandeling van EIO in zowel de basisvorming als de Tweede Fase.	+	
Observaties L M V/E	2.3	Docenten maken efficiënt gebruik van de geplande contacttijd (80%).	+	
Vragenlijst L M	2.4	Er is een native speaker werkzaam in de sectie Engels.	+	
Vragenlijst L M	2.5	Uit twee van de drie clusters, genoemd onder B2 in de Standaard tweetalig onderwijs Engels havo/vwo, wordt ten minste één vak door moedertaalsprekers Engels gegeven, d.w.z. dat er ten minste twee vakken door moedertaalsprekers Engels worden gegeven.		-
Observaties L M	2.6	Voor de overige talen (dus afgezien van Engels) geldt doeltaal = voertaal.		-
OORDEEL: 3 = meer sterk dan zwak				

Norm 2.1, 2.2 en één andere indicator	Toelichting De commissie juicht het plan van de school toe om muziek ook in het Engels aan te bieden (2.1). Ouders suggereren ook techniek in het Engels te geven. De docenten konden veel voorbeelden noemen van EIO-activiteiten en vakoverstijgende projecten (2.2). De commissie is onder de indruk van de grote hoeveelheid native speakers in de sectie Engels (2.4). De commissie constateert tegelijkertijd dat in de andere secties er nog geen native speaker aanwezig is en begrijpt dat hier aan gewerkt wordt (2.5). Doeltaal = voertaal is nog niet over de hele breedte gerealiseerd, maar de commissie heeft goede aanzetten gezien (2.6).		
--	--	--	--

Kwaliteitskenmerk 3

De kwaliteit van het taalaanbod en leerstofaanbod is voldoende voor de specifieke doelstellingen van tto.

Bron	Indicator			
Vragenlijst (M)	3.1 <i>Norm</i>	De keuze van de vakken die in het Engels worden aangeboden waarborgt een goede spreiding over soorten en stijlen van taalgebruik, d.w.z. dat uit elk van de clusters Maatschappijvakken, Exacte vakken en Creatieve en bewegingsvakken ten minste één vak in het Engels wordt aangeboden.	+	
V/E L	3.2	De keuze van de onderwijsmaterialen die worden gebruikt waarborgt het gebruik van authentiek Engelstalig materiaal dat het juiste niveau heeft voor de betreffende doelgroep.	+	
Observaties V/E L Eigen materiaal	3.3 <i>Norm</i>	De kwaliteit van het taalaanbod dat door docenten zelf wordt geproduceerd is voldoende, d.w.z. minimaal niveau B2 van het ERK voor alle vaardigheden.	+	
Vragenlijst V/E	3.4	De tto-afdeling beschikt over een taalbeleid dat erop gericht is de taalproductie van de leerlingen te bevorderen.	+	
OORDEEL: 4 = overwegend sterk				
Norm 3.1, 3.3 en één andere indicator		Toelichting De commissie heeft voorbeelden van zelfontwikkeld en authentiek materiaal gezien (3.2). 3.3. Het taalaanbod van de docenten is over het algemeen van uitstekende kwaliteit, blijkt zowel uit de observaties als de gesprekken met de leerlingen Het gebruik van het Effort-grade zorgt voor veel stimulans bij het spreken van Engels in de les (3.4). Het Effort-grade leeft sterk bij de leerlingen, docenten en ouders en wordt daarmee breed ondersteund als effectieve maatregel.		

Kwaliteitskenmerk 4

In het curriculum van de tto-afdeling komt de Europese en Internationale oriëntatie (EIO) tot uiting.

Bron	Indicator			
M O L V/E	4.1 <i>Norm</i>	De tto-afdeling heeft een gevarieerd programma met concrete activiteiten die de Europese en internationale oriëntatie van de leerlingen ten goede komen.	+	
L V/E (M) materiaal	4.2	De Europese en internationale activiteiten van de leerlingen worden gedocumenteerd en zijn beschikbaar bijvoorbeeld in de vorm van een portfolio.	+	
V/E L	4.3 <i>Norm</i>	In ieder geval binnen de vakken aardrijkskunde, geschiedenis, ckv, en economie wordt gebruik gemaakt van gelegenheden om Europese en internationale ontwikkelingen onder de aandacht te brengen.	+	
		OORDEEL: 4 = overwegend sterk		
Norm: 4.1 en 4.3		Toelichting Er is een rijk aanbod van Europese en Internationale activiteiten op de school, zowel op het gebied van reizen naar het buitenland als aandacht in de les en vakoverstegende projecten binnen de school (4.1. en 4.3.). De commissie spreekt haar complimenten uit. De leerlingactiviteiten zijn gedocumenteerd, maar het is voor de commissie een zoektocht om daar een heldere lijn in te ontdekken (4.2). Het is raadzaam om het gebruik van een portfolio onderzoeken. Daarnaast kan het portfolio dan ook als reflectie-instrument ingezet worden om een verdiepingsslag te maken in het ontwikkelproces van de leerlingen door het jaar heen.		

Kwaliteitskenmerk 5a

Het pedagogisch-didactisch handelen van de vakdocenten die in het Engels lesgeven bevordert de verwerving van het Engels door de leerlingen en vormt de basis van een ondersteunend werkklimaat.

Bron	Indicator			
Observaties L /V (M)	5.1 <i>Norm</i>	De vakdocenten maken effectief gebruik van de voertaal Engels.	+	
Observaties L /V (M)	5.2 <i>Norm</i>	De vakdocenten hanteren een repertoire van didactische werkvormen die de leerlingen stimuleren talige output te produceren.	+	
Observaties L /V (M)	5.3 <i>Norm</i>	De vakdocenten hanteren verschillende vormen van feedback op de taalproductie van de leerlingen.	+	
Observaties L /V (M)	5.4	De vakdocenten werken samen met de docenten Engels op het gebied van de ontwikkeling van de taalvaardigheid van de leerlingen.	+	
Observaties L /V (M)	5.5 <i>Norm</i>	De vakdocenten maken leerlingen bewust van specifiek talige aspecten van hun vak.	+	
Observaties L /V (M)	5.6 <i>Norm</i>	De vakdocenten stimuleren de Engelstalige interactie in de les tussen de leerlingen onderling.	+	
		OORDEEL: 4 = overwegend sterk		

Norm 5.1 lesniveau 5.2, 5.3 en 5.5, 5.6	Toelichting 5.2 In de observaties heeft de commissie een wisselend beeld aangetroffen. In gesprekken geven de docenten aan dat er veel en vaak aan CLIL gedaan wordt. CLIL lijkt echter door sommige docenten gezien te worden als iets dat er bij komt in plaats van als een geïntegreerd proces. De commissie raadt aan in de OTEL sessies nog eens duidelijk te benadrukken dat effectieve inzet van CLIL betekent dat het een integraal onderdeel is van een les. Een gezamenlijke heroriëntatie met betrekking tot het begrip CLIL en het daaruit voortvloeiende gedrag lijkt wenselijk. 5.3 De commissie heeft in de lessen relatief veel onderwijsleergesprekken gezien. Meer aandacht voor constructieve feedback op taal lijkt raadzaam. In gesprekken geven docenten wel veel voorbeelden van feedback. In het soort feedback kan ook meer nuancering worden aangebracht: de school geeft aan in te zetten op de 'growth mindset' maar in de praktijk ziet de commissie vooral complimenten in plaats van feedback die een growth mindset stimuleert, zoals feedback op resultaat, methode en inspanning. Ook feedback gericht op taalontwikkeling kan sterker aangezet worden. 5.4 De commissie complimenteert de school met het niveau van de samenwerking tussen de docenten Engels en de vakdocenten, zoals dat in de teambesprekingen en met name de OTEL-lessen bereikt wordt. Er staat een gepassioneerde en hechte groep tto-docenten die gericht zijn op het beste resultaat.		
--	--	--	--

Kwaliteitskenmerk 5b

Het pedagogisch-didactisch handelen van de *docenten Engels* bevordert de verwerving van het Engels door de leerlingen en vormt de basis van een ondersteunend werkklimaat.

Bron	Indicator			
Observaties L /V (M)	5.7 <i>Norm</i>	De docenten Engels maken effectief gebruik van de voertaal Engels.	+	
Observaties L /V (M)	5.8 <i>Norm</i>	De docenten Engels hanteren een repertoire van didactische werkvormen die de leerlingen stimuleren talige output te produceren. Ze besteden ruim aandacht aan alle taalvaardigheden.	+	
Observaties L /V (M)	5.9 <i>Norm</i>	De docenten Engels hanteren verschillende vormen van feedback op de taalproductie van leerlingen.	+	
Observaties L /V (M)	5.10	De docenten Engels besteden in samenwerking met de vakdocenten aandacht aan veel voorkomende taalproblemen tijdens de lessen in de andere vakken.	+	
Observaties L /V (M)	5.11 <i>Norm</i>	De docenten Engels besteden aandacht aan de vormkenmerken van het Engels.	+	
		OORDEEL: 4 = overwegend sterk		
Norm: 5.7, 5.9 lesniveau 5.8 en 5.11 op school- niveau		Toelichting De commissie heeft lessen gezien waarin veel aandacht voor output was, maar ook een les waarin dit minder het geval was (5.8).		

Kwaliteitskenmerk 6

De school beschikt over een kwaliteitszorgplan waarmee de kwaliteit van het onderwijs aan de hand van de tto-standaard wordt vastgesteld en neemt maatregelen om de kwaliteit te bewaken en zo nodig te verbeteren.

Bron	Indicator			
Observaties L /V (M)	6.1	De school heeft doelen geformuleerd voor de handhaving en verbetering van de kwaliteit van het tweetalig onderwijs.	+	
Observaties L /V (M)	6.2	De school bepaalt systematisch de kwaliteit van het tweetalig onderwijs.	+	
Observaties L /V (M)	6.3	De school treft maatregelen om de kwaliteit van het tto te handhaven en zonodig te verbeteren.	+	
Observaties L /V (M)	6.4	De school gaat systematisch na of maatregelen het gewenste effect sorteren en stelt op grond daarvan haar beleid bij.	+	
		Toelichting Er is een duidelijke PDCA-cyclus, waar startgesprekken met docenten integraal deel van uitmaken. Daarin wordt onder meer gevraagd hoe zij zich verhouden tot het teamplan. Hiervoor complimenten. Een suggestie is om de CLIL component als aanvulling op de VIL op te nemen in de gesprekken omdat het bij CLIL bij uitstek gaat over docentgedrag.		

Kwaliteitskenmerk 7

De samenstelling van het team van de tto-afdeling is zodanig dat het de kwaliteit van het onderwijs ten goede zal komen.

Bron	Indicator			
Observaties L /V (M)	7.1	Er is voldoende tijd voor de coördinatie van de tto-afdeling.	+	
Observaties L /V (M)	7.2	De school organiseert structureel overleg binnen het tto-team.	+	
		Toelichting Er is voldoende tijd beschikbaar voor <u>coördinatie</u> , aansturing en ontwikkeling van de tto-afdeling Er is veel formele en informele afstemming tussen de teamleden. De cohesie is duidelijk merkbaar in de gesprekken en de positieve sfeer.		

Kwaliteitskenmerk 8

Scholing en teamontwikkeling zijn gericht op de verbetering van het onderwijs. Nascholing en deskundigheidsbevordering zijn gericht op de kwaliteitseisen die tto in brede zin stelt.

Bron	Indicator			
Observaties L /V (M)	8.1	De nascholing van personeel is gericht op de kwaliteitseisen die worden gesteld aan tto.	+	
Observaties L /V (M)	8.2	Het personeelsbeleid is in overeenstemming met de kwaliteitseisen die worden gesteld aan tto.	+	
		Toelichting		
		Het jaarlijks gesprek met de docenten neemt CLIL aspecten mee (7.1)		
		Het aannemen van het grote aantal native speakers laat zien dat het personeelsbeleid in lijn is met de kwaliteitseisen voor tto.		

Ten slotte

De commissie dankt de school voor de geboden gastvrijheid en de goede sfeer tijdens de visitatiedag. De commissie trof betrokken en zeer gemotiveerde docenten aan. Ook leerlingen, ouders en directieleden zijn zeer betrokken.

Het tweetalig onderwijs op Lek en Linge is rijk en van kwalitatief hoog niveau. De uitdaging voor de school is nu deze kwaliteit vast te houden in deze periode van een groeiend aantal leerlingen en het enthousiasme van de docenten optimaal in te zetten.

De commissie geeft de volgende aandachtspunten mee:

- betrek de docenten Engels bij de CLIL-trainingen
- laat de voor OTEL verantwoordelijke docenten Engels een CLIL-coachingscursus doorlopen en/of coaching ontvangen zodat zij ook de gelegenheid krijgen voor reflectie op het eigen functioneren en daar feedback over te ontvangen.
- bij een volgende visitatie is het aan te raden wat uitgebreidere stukken mee te sturen met een leeswijzer die aangeeft hoe de stukken in de context van het overkoepelende beleidsplan passen. Bovendien is het aan te raden meer structuur aan te brengen in de losse onderdelen zodat zichtbaar wordt voor de commissie, dat het om een samenhangend geheel van maatregelen gaat die elkaar versterken.
- de bovenbouw is in ontwikkeling. Ouders geven aan dat de lijn in de bovenbouw verstevigd mag worden zodat de tto-afdeling daar meer zichtbaar wordt.

Dit rapport, dat ten grondslag ligt aan de toekenning van het certificaat 'junior tto-school' / 'senior tto-school' in het schooljaar 2014 – 2015 is geldig tot en met 1 augustus 2020, op voorwaarde dat de aan het certificaat ten grondslag liggende erkenning in stand blijft en de school dus volwaardig lid is van het landelijk netwerk tto. Zie verder de 'gebruiksregels keurmerk junior/senior tto-school, o.a. te vinden op de keerzijde van het certificaat.

Ondergetekenden verklaren de inhoud van dit rapport:

Namens het Europees Platform:

Voor akkoord:

Drs. J. Divis,
directeur

Haarlem, 8 december 2014

Namens ORS Lek en Linge:

Voor gezien:

naam drs. J.B. van Rijn
functie directeur - bestuurder
plaats en datum

11-12-2014, Culemborg

Paraaf ambtelijk secretaris:

Paraaf schoolleider:

Paraaf ambtelijk secretaris: